ાલેજ, હાઇસ્કુલ તેમજ ગુજરાતી સ્કુલો તેમજ

—ઇતર ગૃહસ્થો માટે—

સંગીત બાલોપદેશ.

ભાગ બીજો.

આવૃત્તિ ૧ લી. પ્રત ૧૦૦૦

—રચનાર—

મી. હંસરાજ હરખજી.

સંવત ૧૯૭૦ સને ૧૯૧૪

પ્રસીદ્ધકર્ત્તા

—નેટીવ હાઈસ્કુલના મ્યુઝીક ટીચર—

બાપાલાલ અમરતલાલ દવે

મુ૦ અમદાવાદ.

કીંમત ૦-૩-૦

.ed by Aditlal Nyalchand Doshi at th

ırdhak Press." No. 886, Kavis' ar

Khadia-Ahmedabad

(૧)

રાગ કેદાર તાલત્રીતાલ અને દાદરો માત્રા ૧

સત્ચીત આનંદ સુંદર સુખકંદ ગોવીંદ એ..........
અજન્મ અખંડ વીભુવંદન કરીએ સૌ પ્રભુ પાવન કરવ
ભંજન ભવબંધ ગંજન શઠ વૃંદ અસંગ એ..........
થ સુજાડ સુબુદ્ધી
શુભ નરવર બનવાને કર તત્પર સઘળાને (સાચી
તાત છો અમારા સૌ બાલકો તમારા (૨)
સ્થલ સ્થલ તુજ દે એએએએએ દરશન દુખ હરનારૂં
જ્યોર્જ જે અમારા રાજાધીરાજ પ્યારા (૬)
જગમહિં કરજે............અચલ અમલ નૃપવરના (સત્ચીત

(૨)

શા આશા સદ્‌ભાગ્ય અમારા
મીઠડા મેમાન પધાર્યા
અમદીન સત્કાર સ્વીકાર્યા
શા શા ઉપકાર તમારા
થઇ પાવન દિન હવેલી (૨)
શીવ શીરથી ગંગા રેલી
આઆ પુણ્ય પ્રસાદી મળેલી
અમૃતથી અદકી વ્હાલા
તમ દરશન દુખ હરનારૂં (૨)
દેજો ફરી ફરી દીલ પ્યારૂં
ઓ ઓ દિવ્ય વિભુતી દયાળુ નંદન ઉપવન વસનારા શા આશા.

(૩)

રાગ કલ્યાણ તાલત્રીતાલ માત્રા ૧૬

મર રહો રાજાધીપતિ
પી જ્યૉર્જ રાજ્ય સૂર્ય ઉદય અચલ તપો
ર અવનીમાં
રીપુ હણજે શ્રીપતિ સુખનીધી શુભમતિ મ
પ્રજા પ્રાણ પાલકહો
નૃપતી: અમર.

(૪)

મ્હાર તાલત્રીતાલ માત્રા ૧૬

ર્યોર્જ પીતાના (૨)

ચતુર શાણા ગાવો.

ા ઉપર જેનું

ી સાગર નૃપ સુવીધાના ગાવો.

ધારક પ્રભુ અવતારી

ત્તેજક હુન્નરકળાના ગાવો.

જગનધ્ય અચલ તપો

જો દુર એએએએ સુપીતાના ગાવો.

(૫)

રાગ વીપલાસ તાલ ત્રીતાલ માત્રા ૧૬

ારી ન્યારી ગતિ તારી મતી મારી અજ્ઞાન

તું બળનીધી અમે સહુ અબલઅ નાદાન, ન્યારી.

દીનદયાળ દુખહરણ શરણ તુજ છે ધ્યાન

હળીમળી હરી તુજ સ્તવન કરીએ તુજ સંતાન

જગપાત, પશુપતિ, શુભકૃતી દે અમને, દાન, ન્યારી.

(૬)

દુગન

નીની સાસા ભાગા મામા પાપા ધાધા મામા પાપા

ગાગા મામા પાપા મામા ભાગારેરે સાસી

આડ

નીસા ગામા, પાધા માપા, ગામા પામા, ગારમાગારેસા,

અતિત

નીસાગામા, પા, ધામપા, ગા, માપામા ગારેસા,

સા, નીધાપા, મા, પાનીસા માગાપામા, ગારેસા,

ન્યારી ન્યારી

---

(૭)

માલીકના બાળક સૌ માલીક સૌના શ્રી જગનાથ
કર્તાહર્તા સૃષ્ટીના સૌ બાજી એને હાથ .(૨) માલ
રૂણાનુ બંધે આવી મળતુ
ખાધું ના કોઇનાથી ખળતુ
જગત માત્ર તેને આધીન છે અનાથના જે નાથ અરે. મા
નહિં પીંડ આ પોતાતણો પોતાનું કંઈ નવ જાણવું
સૌએ શુભાશુભ કર્મનું પોતાતણુંજ પ્રમાણવું જગત માલી

(૮)

ધન્ય ધન્ય ધારીએરે
આજની ઘડી હર્ષથી
ઠીક નેણ ઠારીએરે
કૃષ્ણ ચંદ્રના દર્શથી
તારણહાર ત્રીભુવન નાથના નામથી નેહ છે
સેવીએ શ્રીહરી ધ્યાન સદા ધરી જયાં લગી દેહ છે
ધારી મુરલીવાલી વૃજનારી
અહો કૃષ્ણચંદ્ર તું ભવ તારી
કર્મથી, મર્મથી, સેવીશ હું, સર્વદા, વ્હાહવા, ક્ષેમદા ધન્ય.
દુરગુણ સહુ દુરે ધરી સેવું સ્નેહે શ્યામ
સુખસિંધુમાં જામશું કૃષ્ણ કૃષ્ણ જપી નામ. ધન્ય.

(૯)

રાગ માઢ એક તાલ માત્રા ૪

આ કીધું મેં તે કીધું એમ માનવી મીથ્યા બોલે
હુંપદ ઘોડે ચડે હરામી
દીવાનો થઈ ડોલે
વેરીને વ્હાલાં ગણુને, વ્હાલાં વેરી તોલે
કાળાં કામ કરી મુખ કાળે નામ જગતમાં બોળે
માયાના અંધારે અંધો, મતલબ મારગ ખોળે
પાપતણે પથરે પટકાતાં, અંતે આંખો ચોળે

(૧૦)

રાગ છાયા તાલ ત્રીતાલ માત્રા ૧૬

મહા' સુખકર મન હરવા ટીકા
અગણીત પુષ્પલતાથી પ્રફુલીત
ગહેરી તમાલ તરૂની ઘટા. મહા.
અતિ કોમલ નવ કુસુમની ઉપર
ચઢી ચુસે મકરંદ મધુકર
નોવીધ પ્રકાર કરે મુખ રીવર
પહેરી પરાગતણા દુપટા. મહા.
કોકીલ કોક કપોતતણા કુલ
કેલી કરે આનંદ ધરી ઉર
ત્રીવીધ પવન તન તાપ કરે દુર
મનો હારી છવાઈ છટા. મહા.

(૧૧)

રાગ ભૈરવી તાલતીત્રાલ માત્રા ૧૬

તટયમુના પર કદર. તરૂ ઉપર યદુપતિ કપટ કરી હરી છુપાઈ રહ્યા (૨)
ચીત હરી લીધાં, ગાપનારી સૌ (૨)
ઘડી ઘડી નજર નીકટ કરી નીકટ લોભાવી રહ્યા તટયમુના
નટવર નંદ કીશોર ચોર ઠગ
કરગરી રહી ગોપીચું ને દીધા ચીર ઉર આણી દયા તટયમુના.

(૧૨)

કવાલી.

શરીટ સુંદર સાચવે જીવનું કરે જતન
કોઈ નથી કાંઇ કામનું માની લેજે મન
દશાનું ચક્ર આ દુનીયા વિષે ફરતું ફરે છેરે
દશાના ચક્રમાં કાઈ મરે કોઈ તરે છેરે
જે સ્થળ મંદીર શોભતાં તે સ્થળમાં સ્મશાન
જ્યાં હતી નહિ ઝુંપડી ત્યાં મોટા મહેલ નીશાન
દશાનો ભોગ પણ ભલભલાઓ થઈ પડે છેરે
દશાના દોરમાં કોઇ પડે કોઇ ચડે છેરે દશા—

(૧૪)

રાગ મધમાવતી સારંગ તાલત્રીતાલ માત્રા ૧૬

તા ધા નાદ્રેર તનન નાદ્રેર તનન નાદ્રેર તનન તાના દીમ (૨)
તાના દીમ દીમ તાના દીમ દીમ
તાના દીમ દીમ દીમ તનનનનનનનન
ધેતે લેણના ધેતે લેણના તધાની—તાધા.
અતિ લારે અતિ લારે દીક દીક દીક તનનનન
દીક દીક દીક તનનનન
નીતારે તદારે યોગ રેગો કોગ
ધાતીંગ ધાતીંગ ધાતી ધાકીટ તક ધુમ
કીટ તક ધીત્તા ધાચી ધાદ્દડાન ધા—તાધા.

(૧૫)

રાગ કાલીંગડા તાલ એકતાલે માત્રા ૪

નહિં ચીજ કોઇ ગળી ગરજ સમ નહિં ચીજ ગળી
અમાનવંત નીજ માન મુકી દુશ્મનને પડતાં ઢળી—ગરજ.
બળીયા પણ નીર્બળને નમતા રાયરંક ઘર જાય
સોંઘું ઘણુ મોઘું થઈ બેસે કળી શકાય નહિ કળી—ગરજ.
સમયાધીન થઇ ઝેર હળાહળ પીવું અમૃત ગણી
જઇ મહાસતીને શીશ નમાવો જાય આપદા ટળી—ગરજ.

(૧૬)

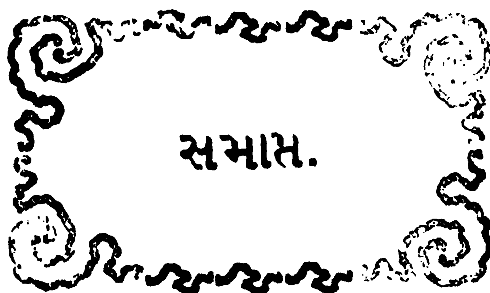
ચાહો જો તમે નરેશ દેશને કરવા આબાદાન (૨)
પ્રથમ પગથીયું હાથ કરી લયો દયો માતાને જ્ઞાન—ચાહો.
હોય જો માતાઓ ગુણવાન
ઉછરે રૂડી રીતે સંતાન
કરાવી જ્ઞાન શુધારસ પાન દેશને—
કેળવની વીણ નીલમને માણેક પથ્થર કહેવાય
કેળવણીથી વિષ હળાહળ પણ અમૃત થઈ જાય
નથી જ્યાં સુધી સુશીક્ષીત નાર
કહાવે અર્ધ દગ્ધ સંસાર
વ્યર્થ તે વિના પ્રયત્ન હજાર—દેશને.

(૧૩)

રાગ માલકોશ તાલ ત્રાતાલ માત્રા ૧૬

નથી સુખ વસ્યું જઇ સંપતમાં (૨)
નથી દુખ કંઇ સદા વીપતમાં—નથી.
૧૧ ભાળ્યું રાજભુવનમાં, તે કૌતક અનુભવ્યું ઉપવનમાં
રત કેરાં ફુળ રતમાં—નથી.
પુત્ર કે પુત્રી કહાવે પણ જે માતની દુખ દીપાવે
ધન્ય જગતમાં—નથા.

God save our gracious King,
Long live our nobie King,
God save the King.
Send him victonious happy and glorious;
Long to reign over us,
God save the King.

૧ રાગ

સ્વરના વર્ણોથી સુશોભીત અને માણસના ચીત્તને રંજ કરનાર જે એક જાતનો અવાજ તે રાગ કહેવાય છે.

૨ તાલ.

ગીતના વખતની ક્રિયાના અંતમાં અમુક સ્વર આટલો લાંબો તેમજ અમુક વખત ટુંકો એ પ્રમાણે, એ માટે ગાતી વખતે હાથ અને આંગળીયો ભેળી કરવ જુદા પાડવાની ક્રિયા કરવી તે તાલ કહેવાય છે.

૩ સ્વર.

કો. ગ રાગના પ્રયોગમાં હાખત થયા વિના પોતાની સાંભળ નારના ચીતને રંજન કરે તેને સ્વર કહેવાય છે.

૪ લય.

એક વખતમાં બીજો વખત ત્યારે તેનું નામ લય કહે છે

૫ માતરા.

તાલની અંદરના ારાના મધ્ય ભાગમાં રહેલા બ વખતને માત્રા કહેવાય છે.

૬ તાન

કંપ સહિત સ્વરોનું ઝડપથી ફરવું તેનું નામ તાન કહેવાયછે.

૭ સમ.

ગીતની સૌંદર્યની હદને બતાવનાર તાલનું અને ગીતનું પુર્ણ ચૈતન્યવાળું સ્વરૂપ દેખાડે તેને સમ કહેવાય છે,

૭ સંગીત.

ગાવું અને બજાવવું તથા આવભાવ દેખાડવા તે ત્રણેનું નામ શંગીત કહેવાય છે.

૯ જાતિ.

એકતાલમાં જે અનેક ભેદ થાય છે તે ભેદને જાતિ કહેવાયછે.

૧૦ ગાયન.

અલ્પ બંધકો ગાન અને મહદ બંધકને ગાયન કહેવાય છે.

ખાતર નાટકોના ગાયનો સારાં ર...
કારણ કે દુનીયા આજકાલ એ તરફ ...
માટે તે પ્રમાણે ઝુકાવવી, જોઇએ તો મ...
એવી આશા રાખું છું.

નેટીવ હાઇસ્કુલના ...

બાપાલાલ અમૃતલાલ

સંગીતથી માણુસને શું અસર

સંગીતથી શ્રવણેંદ્રીય કેળવાય છે સંગીત
મનુષ્ય રશભીનો રસીક નાગરીક લક્ષણ ચુક...
આપનાર અને ઉન્નતીએ પોંચાડનાર સ...
સ્વરો જે બીજાને આનંદ માટે તલસા...
ખાતર એ ધર્મ ગણવું જોઇએ.

બીજું એકે ગાયન ગાવાથી અને સાં...
વધે છે ગાવાથી કંઠની નળી વાયુની નળી ફેફ...
અવયવો સ્નાયુઓ શીરાઓ તંતુઓ કસાય છે ક...
મજબુત બને છે સુખમય સંગીત સાધનાથી કફ વિ...
બહાર કાઢીને કફ, છાતી, હૃદય ફેફસાં વિગેરે સ્વચ્છ કરી શક...
એ પ્રમાણે દેહની અંતશુદ્ધી થાય છે ગાવાના ...
પ્રવાહ ધોધબંધ વહેતો રહેતો છે અને ગાનાર
...તો નથી કારણ કે ફેફસાંમાં શ્વાસોશ્વાસની
... અને સબલ શક્તિથી